

Nieuws uit de Hervormde Gemeente Elspeet

2021 | Week 2

Predikant: ds. M. van Kooten

Nunspeterweg 4

8075 AC Elspeet

Tel. 0577-491206

E-mail: m.vankooten@solcon.nl

Scriba: ouderling J. Fijan

Zichtweg 3

8075 CN Elspeet

Tel. 0577-491098

E-mail: scriba@hervormd-elspeet.nl

IBAN Coll. van Kerkrentmeesters Herv. Gem.:

NL29 RABO 0384 7680 75

IBAN Coll. van Diakenen Herv. Gem.:

NL61 RABO 0347 5000 99

Diensten

D.V. zondag 17 januari 2021

09.30 uur ds. E. Meijer te Werkhoven

15.00 uur ds. M. Goudriaan te Veenendaal

Collecten

1. Kerk

2. Instandhouding predikantsplaats

3. Kerk

Van harte aanbevolen

Vrijwillige hulpdienst

De vrijwillige hulpdienst is er voor iedereen in onze kerkelijke gemeente die tijdelijk hulp nodig heeft b.v. door ziekte bij ouderdom of om andere redenen. Heeft u vragen of wilt u gebruik maken van de vrijwillige hulpdienst neem dan contact op met Evelien v.d. Brink 492159 of Gretha van het Goor 491380

Doopzitting

Op D.V. woensdag 20 januari zal er doopzitting worden gehouden in het Kerkerf met het oog op de bediening van de Heilige Doop op D.V. zondag 24 januari in de middagdienst. De aanvang van de doopzitting is 19.30 uur.

Kerkradio Oranjehof-Elspeet

Maandagmorgen 10.30 -11.15 uur: "voorlezen" door mw. I. de Vogel

Woensdagmorgen (oneven week) 10.30-11.15 uur :

"Psalmen op verzoek" door mw A. van Ark

Wilt u voor iemand een psalm aanvragen; belt u dan naar tel 0577-492059, of mailt u naar

jvanark@solcon.nl of info@oranjehof.org.

De uitzending vindt plaats vanuit de Kerk aan de Vierhousterweg; te beluisteren via kanaal 58 op de kerkradio of via www.hhgelspeet.nl/preek-luisteren.

Heeft u vragen? Belt u naar Oranjehof tel 0577-492278

Werkhoven

Sinds jongstleden zondag heeft Werkhoven een nieuwe predikant in de persoon van ons oud gemeentelid Evert Meijer. Omdat van verschillende zijden de vraag naar me toe kwam wat dit voor plaatsje is en waar het ligt alsmede de kerkelijke ligging leek het me goed daarop in te gaan onder de gemeenteberichten.

Werkhoven is gelegen in de provincie Utrecht tussen Driebergen-Rijsenburg en Houten. Het viel me zondagmorgen onderweg daarheen weer eens op hoe landelijk dit kleine plaatsje gelegen is tussen de uitgestrekte weilanden en boomgaarden. Veel grote boerderijen functioneren nog optimaal terwijl het

dorp begrensd wordt door een kastelengordel waaronder kasteel Beverweerd waarin hoge heren huisden die vroeger het beheer hadden over de kerkelijke goederen van Werkhoven. Een van de bewoners - Hendrik Jacob Carel Johan van Heeckeren van Enghuizen- gaf in 1862 het orgel in de hervormde kerk cadeau dat na bijna anderhalve eeuw nog steeds functioneert.

Er staan twee kerken in Werkhoven. Een hervormde en een Rooms Katholieke. Het aantal Rooms Katholieken in deze streek is groot. Ook in de buurgemeenten Cothen en Houten is dat het geval. Een paar kilometer bij Werkhoven vandaan ligt een Rooms Katholieke enclave, 't Goy geheten, waar tot 1996 nog volop een nonnenklooster in functie was. Het is thans een conferentieoord op Rooms Katholieke leest geschoeid. Trouwens ook in het nabijgelegen Rijsenburg heeft jarenlang een priesterseminarium gestaan. Een monument herinnert er nog aan.

De kerkelijke gemeente waar Evert nu predikant mag zijn had reeds circa 850 een eigen kerk omringd door een achttal boerderijen volgens oude bisschoppelijke annalen. De kerk was gewijd aan Stefanus, de eerste martelaar. Vandaar heet de kerk nu nog in de volksmond Stevenskerk. In het altaar was een reliek van Stefanus verborgen. Dit altaar is sedert de reformatie uit de kerk verwijderd. Aan het eerste kerkje is geen herinnering meer overgebleven, hoogstens dat op de plaats daarvan de huidige kerk is gebouwd. Daarvan begon de bouw aan het eind van de twaalfde eeuw. Het was een klein romaans kerkje dat in latere dagen voorzien werd van een gotisch koor. Er zijn nog tekeningen bewaard van die tijd. Het koor is echter in 1830 afgebroken en een triomfboog achter de kansel herinnert er nog aan dat daarachter zich 'het heilige' bevond waar het altaar was opgesteld. Toen zijn ook de kleine romaanse ramen vergroot tot de ruime vensters die het heden heeft. Bij de bouw van de toren werd deze ook van een luidklok voorzien die in 1480 is gemaakt door klokkengieter Steven Butendic. De klok die jarenlang de Werkhovense bevolking riep om naar de mis te komen is na de reformatie niet vervangen door een ander. De klok roept vandaag de dag tot tweemaal toe de gemeente op om zich te verzamelen rondom Gods woord. Dat kwam zondagmorgen wel even naar me toe terwijl de kerkenraad en wij als broeders predikant vooraf samenkamen in het aan de kerk verbonden verenigingsgebouw. Als die klok eens kon spreken... Hij zou ons verwittigen van bijgeloof en dwalingen waarmee de vroege kerkgangers zijn misleid. Maar ook dat de reformatie niet zo gemakkelijk doorzette omdat de

volksaard het bij het oude wilde houden. Dat wil zeggen de Rooms Katholieke manier van geloven. Toen in 1580 de Staten van Utrecht besloten dat de gereformeerde eredienst ingevoerd moest worden in alle plaatsen van de provincie Utrecht moest ook Werkhoven er aan geloven. De pastoor die sedert 1573 daar werkzaam was beloofde te herscholen. Maar in de praktijk bleek dat hij toch Rooms Katholiek bleef. Dat reformeren een hartezaak is begreep men vroeger niet altijd blijkbaar. Pastoor Gilles Petersz werd in 1595 daarom losgemaakt en er kwam een opvolger. Echter ook deze voorganger -Pibo Abbema genaamd- was geen geschikte herder. Ooit stadsmedicus te Duisburg werd hij priester en werkte her en der als priester-medicus of als predikant-medicus. Een soort kamaleon die ook wel 'tovenaar, kwakzalver en weerwolf' werd genoemd. Werner Conraeds die na hem in Werkhoven kwam klaagde steen en been over de gemeente want de Werkhovense gemeenschap wenste alles bij het oude te laten en was wars van de gereformeerde prediking. Hoewel de Rooms Katholieke erediensten verboden waren bezochten de Werkhovenaren illegale diensten en lieten hun kinderen dopen door een rondreizend priester. Op een synodevergadering in 1606 verklaarde hij dat het kerkelijk leven 'verweerd' was. Conraeds had vooral last van zijn koster die tevens schoolmeester was en nog volop Rooms Katholieke activiteiten aan de dag legde. Ook klaagde hij dat er een ambtenaar ter kerke kwam die met de inning van de belastingen belast was en met zijn 'schuldboec' ter kerke kwam om onder de dienst af te rekenen met de gemeenteleden. Hij verstoorde daarmee voortdurend de dienst. Als gevolg werd hij door de predikant vermaand niet meer aan het Heilig Avondmaal deel te nemen met als gevolg dat de predikant alleen deelnam.... Hoewel ds.Conraeds een gereformeerde koers wilde varen was het bij zijn opvolger weer mis. Deze ds.Hornhovius moest in 1619 ontslagen worden omdat hij tot de remonstranten behoorde die toen en masse werden afgezet. Vijf jaar later kwam de man op zijn schrede terug en werd hij in Eemnes opnieuw in het ambt bevestigd als gereformeerd predikant maar toen was het leed in Werkhoven al geschied.

Hoewel er een Roomse meerderheid was in Werkhoven is in de Franse tijd de kerk toch aan de protestanten gebleven. Bij de gelijkberechting van Rooms en protestant in 1848 werd besloten een Roomse kerk te bouwen. Na eerst een klein bedehuis gebouwd te hebben verrees in 1908 de huidige kerk gewijd aan Onze Lieve Vrouwe ter Hemelopening.

Deze is aanmerkelijk groter dan de Stevenskerk. De hervormde gemeente is derhalve nooit groot geweest. Ook hebben hebben geen voorgangers van grote naam en faam in het verleden hier gearbeid. Maar zo belangrijk is dat niet. Als de grote naam van de Heere Jezus maar gepredikt wordt. Dat is geschied door de eeuwen heen. De een in alle rijkdom bij de ander wat bedekt. Een mooi voorbeeld is ds.J.C.Prins die van 1884 tot 1889 Werkhoven diende. Het was zijn eerste gemeente. Hij heeft zijn herinneringen opgeschreven in een boek getiteld 'Uit mijn pastorale leven'. In zijn tijd was er een grote steenfabriek waarvan de arbeiders denigrerend 'steenovensgasten' werden genoemd, zoals dat ook in mijn eerste gemeente wel gebeurde. Ze vielen inderdaad op naast de boerenstand en de burgers want het waren bijna allemaal analfabeten. Wat deed nu ds.Prins op de dag des Heeren? Naast de bediening van het woord ging hij leesles geven in een lokaaltje van de steenovens met goedkeuring van de directeur. Daarnaast vertelde hij op eenvoudige wijze uit Gods woord. Jaren later toen Prins al lang emeritus predikant was vernam hij van iemand die op 46-jarige leeftijd bij hem 'lezen had geleerd en dat lezen had hem gebracht tot de Bijbel, en de Bijbel had hem de Heere Jezus leren kennen...'

Afscheiding en Doleantie zijn geheel aan Werkhoven voorbijgegaan. Overigens behoeft de kleine omvang van een gemeente daarbij geen rol te spelen. Daar zijn voorbeelden genoeg van. Werkhoven bleef er in ieder geval verstoken van. Wel is de gemeente van 1903 tot 1908 gediend door ds.J.H.F.Gangel die van 1887 tot 1900 een drietal gemeenten diende als gereformeerd predikant maar toch op zijn schreden terugkeerde. Teleurgesteld in het kerkisme. Geen wonder dat hij in een bundel van een zestal preken dat in 1907 verscheen onder de titel 'Lof ter gedachtenis Zijner heiligheid' opmerkt: 'Het zij ons niet genoeg dat onze namen geschreven staan in de registers van enige kerk, van hoe zuivere belijdenis ook; dat alleen zal ons kunnen redden in die dag, wanneer Hij de volken en ook de kerken oordelen zal, dat onze namen geschreven staan in het boek des levens des Lams'.

Het is financieel wel eens heel krap geweest in Werkhoven zodat de gemeente geen eigen predikant kon onderhouden. Zodoende werd een bijstand in het pastoraat benoemd zoals een emeritus predikant of godsdienstonderwijzer. Dat was gedurende de periode 1954 tot 1986 het geval. Een daarvan was ds.J.J.Lekkerkerker die sedert hij in Loon op Zand met emeritaat ging in 1967 nog vijf jaar in Werkho-

ven werkzaam was. Toen deze predikant in Bergambacht stond is mijn vrouw door hem gedoopt. Ook dhr.J.Kuiper was er woonachtig en werkzaam tijdens zijn theologische studie. Later stopte hij met de studie theologie en werd begrafenisondernemer. We ontmoeten hem nog wel eens bij een weekdienst in de Ludenskapel te Doorn.

Wie ook een stempel zette op de gemeente was Marius Oskam (1899-1988). Hij was een eenvoudige boer, bedeed met de vreze des Heeren. Deze man is ongeveer veertig jaar lang kerkenraadslid geweest en nadat zijn zoon ouderling werd kreeg hij een benoeming als bezoekbroeder. In 1968 slaagde hij op 69-jarige leeftijd als catecheet en ging ook uit preken nadat hij preekbevoegdheid kreeg. Hij was zeer thuis in de oude schrijvers. Hoewel zijn hart uitging naar een schriftuurlijk bevindelijke prediking en hij deze niet altijd op kon luisteren bleef hij de eigen gemeente trouw. Dat leefde hij voor en straalde hij uit. Zelf heb ik hem nooit horen preken. Wel heb ik enkele uitgeschreven preken die de familie mij ter hand stelde in bezit. Hij had ook een grote liefde voor het Joodse volk. Of hij ook verwachting had van een grootscheepse bekering onder hen weet ik niet maar hij had in ieder geval hart voor hen. Gedurende de Tweede Wereldoorlog had hij verschillende malen Joodse onderduikers in huis. Daaronder was ook een moeder met een dochter. Die zijn er de laatste anderhalf jaar gebleven tot aan de bevrijdingsdag. Omdat Oskams vrouw –die hem in 1959 ontviel- leed aan de ziekte m.s. deed hij het voorkomen alsof de Joodse vrouw zijn hulp in de huishouding was maar haar afkomst werd verzwegen. De Joodse vrouw zat erbij toen Oskams knecht tegen zijn baas zei: „Baas, neem nooit Joden in huis, want je krijgt de kogel.” Oskam en de vrouw lieten niets merken. Na de Bevrijding vertelde Betty-zoals de Jodin heette- de knecht dat ze Joods was. Haar man was door de Duitsers weggevoerd en was omgekomen. Toen men Marius en zijn vrouw na de oorlog voordroeg om een onderscheiding te krijgen in het Yad Vashem te Jeruzalem weigerde hij dit uit bescheidenheid. Postuum is in 2017 deze hem alsnog toegekend.

Zo bent u wat bijgepraat over Werkhoven. Tenslotte nog een terugblik op de dag waarop Evert aan de gemeente verbonden werd. Bij de bevestigingspreek die handelde over Johannes 10:1,2 en 16 werd Evert door zijn mentor ds.L.de Wit voorgehouden om vooral geen ober (wijzend op het zwarte pak dat predikanten en obern dragen) maar herder te zijn. Een ober vraagt namelijk wat men wenst en een herder geeft wat nodig is. Bij de handoplegging wer-

den vele goede woorden uit het Woord uitgesproken, zoals: 'Hij die u roept is getrouw Die het ook doen zal' (1 Thes.5:24). Zelf gaven we als schriftwoord mee 1 Timotheus 4:12-13a: 'Niemand verachte uw jonkheid; maar zijt een voorbeeld der gelovigen in woord, in wandel, in liefde, in de geest, in geloof, in reinheid. Houd aan in het lezen, in het vermanen, in het leren.' De nieuwe herder en leraar deed intrede met Rom.15:29: 'Ik weet dat ik tot u komende, met volle zegen des Evangelies van Christus komen zal'. Een goede tijding voor mensen die bij de spiegel van de wet eerst slecht nieuws moesten verwerken. De Heere zegene Werkhoven en hun nieuwe predikant.

Raaf en duif uit de ark

Onlangs vroeg iemand me naar de bijzondere betekenis van de raaf en de duif die uitgelaten werden uit de ark. Meerdere malen preekte ik over de ark maar eigenlijk nooit specifiek over de duif en de raaf. Calvin is nogal zakelijk in zijn uitleg en ziet niet veel dan alleen louter geschiedenis in het uitlaten van de onreine raaf en de reine duif. Ook ziet hij geen extra boodschap in het feit dat de duif een olijvenblad heeft buitgemaakt.

Luther echter ziet er meer in dan louter feitelijkheden. Hij ziet er allereerst het onderscheid tussen wet en evangelie in. Luther schrijft: 'De zwartheid van der raaf is een teken van treurigheid en zijn stem zonder aangenaamheid. Alzo zijn alle wetspredikers die gerechtigheid door de werken der wet leren. Het zijn dienaars des doods en der zonde gelijk Paulus het ambt der wet noemt (2 Kor.3:6 en Rom.7:10). Toch wordt Mozes met deze leer uitgezonden gelijk Noach de raaf uitlaat. En toch zijn zulke leraars niet dan raven die om de ark heenvliegen en geen zeker teken aanbrengen dat God verzoend is. Wat echter Mozes van de duif zegt is een zeer liefelijk beeld van het Evangelie.'

Bij de behandeling van Genesis 8 schrijft Luther: 'Wat bedoelt de Heilige Geest hiemeer te zeggen? Naar menselijke maatstaven is het een onbetekenende historie. Maar God rekent niet als de mensen. Hij is de Meester, Hij weet wat Hij opgeschreven wil hebben.' Volgens Luther heeft de ark de betekenis van de christelijke kerk. Daarin bevinden zich volgens hem twee soorten predikers. In de raaf die niet meer terugkomt omdat hij zich laaft aan een kadaver ziet hij de 'buikdienaars en vreetzakken'. Zij hebben het heil van de gemeente niet op het oog maar zichzelf. Hij wijst er op dat ook ten tijde van de profeten en de apostelen broodprofeten en valse apostelen beston-

den. In zijn eigen tijd ziet hij in de raven de Rooms Katholieke bisschoppen en de overige geestelijkheid gepersonificeerd. 'Ze eten enkel dood aas, dat wil zeggen: hun leer is vlees en bloed en uiterlijke werken (...) ze geven geen goed getuigenis, ze brengen niets troostvols. Ze prediken datgene waar niemand vreugde aan beleeft maar alleen angst in het geweten'.

De duif ziet hij als symbool voor de reine bediening van het Woord die naar 2 Korinthe 1:12 geschiedt in eenvoudigheid en oprechtheid Gods, niet in vleselijke wijsheid. Luther merkt op: 'de oprechte predikers hebben een eenvoudige gezindte zoals de duiven. Ze zoeken niets anders dan de reine leer van het Evangelie. Zij begeren geen eer of mensengunst. Het gaat ze louter en alleen om de zuivere leer, zoals de Heere wil dat deze gesproken zal worden'.

Over het olijfblad in de snavel van de duif merkt Luther op dat dit betekent het evangelie in de mond van de reine prediker. Olie der olijven staat volgens Luther in de Schrift voor genade en barmhartigheid. Het feit dat de duif dit ook nog eens komt brengen in de avond ziet Luther als het evangelie hetwelk de laatste boodschap is en dat we daarna niets meer hoeven te verwachten.

Matthew Henry's heeft de uitleg van het onderscheid tussen wet en evangelie bij Luther wel opgemerkt. Hij signaleert deze exegese wel maar geeft er verder geen commentaar op. Wel ziet hij zoals Luther in de raaf het vleesgezinde hart dat zich vergenoegt met de wereld. In de duif ziet hij naast een boodschapper van goede tijding ook een zinnebeeld van een godvruchtige die geen rust vindend voor het hol van zijn voet geen wezenlijke vrede of voldoening in deze overstromde, verontreinigde wereld vindt en tot Christus terugkeert als tot zijn Ark. Hij wijst er op dat de duif nadat hij terugkwam en weer uitgezet werd na zeven dagen terugkwam met een olijfblad. Het getal zeven combineerde hij met de zevende dag, de sabbat. Henry gaat er van uit dat Noach in de ark sabbat hield en toen de duif met het olijfblad wederkwam. 'De olijftak, het embleem van vrede, werd niet gebracht door de raaf, een roofvogel, noch door een zwierige trotse pauw, maar door een zachtvaardige, geduldige, nederige duif' aldus Matthew Henry.

Bij de diensten

Zondag hoop ik in Jaarsveld en Aalburg te preken. In uw midden hopen voor te gaan in de morgendienst de vorige week in Werkhoven bevestigde Evert Meijer en 's middags ds.M.Goudriaan. Gezegende diensten toegewenst.

Ter overdenking

Het horen van het Woord is als het doorslikken van voedsel, en de overdenking van dat Woord is als de vertering van voedsel, en deze vertering van het Woord leidt, door middel van meditatie, tot warme genegenheden, vaste besluiten en heilige verrichtingen (William Bates 1625-1699).

de redactie